

УДК 327.8(510)

Коротков Д.С.

ORCID: 0000-0003-2732-0824

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології
Харківського національного економічного
університету імені С. Кузнеця
м. Харків, Україна*

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ – ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ

Ключові слова: Китай, м'яка сила, масова культура, культурні акції, інструментарій «м'якої сили».

У сучасний час незважаючи на видиму прагматичність міжнародного порядку денного, який акцентований на використанні державами військової сили як пріоритетного засобу забезпечення власної національної безпеки, не можна не помічати посилення впливу «м'яких» інструментів діяльності публічної дипломатії держави на систему міжнародних відносин. У сучасних умовах помітно зростає роль гнучких чинників, посилюється вплив політики «м'якої» сили у міждержавних відносинах, яка є основою публічної дипломатії. Сформульований відомим американським політологом Дж. Найєм у 1990 р. і розвинений їм у наступних роботах постулат про значущість і ефективність «м'якої сили» в зовнішній політиці держав, стає все більш актуальним. Публічна дипломатія стає основою постсучасної могутності і працює на розширення сфери впливу у світі завдяки умінням створювати ідеї, інформацію, імідж і знання, а також ефективні системи експорту досягнень культури. Для успішного використання публічної дипломатії в контексті політики «м'якої сили» необхідно мати її інституційне оформлення та механізми її реалізації – демократичні цінності, культуру та зовнішню політику.

Зазначимо, що політичні цінності не є головними у проведенні політики «м'якої сили» Китаю, але вважається, що ця держава теж має високий авторитет у міждержавних відношення і доволі успішно використовує цю політику. Приклад цьому - Китай, який поступово посилює свій економічний, політичний, військовий потенціал, нарощуючи економічну могутність на 10% щороку, а на 12% щороку зростають військові інвестиції. Це посилює

«жорстку» силу Китаю, що турбує її сусідів. Але керівництво Китаю розуміє і перспективи розвитку у міжнародних відносинах саме політики «м'якої сили» та її інституційне оформлення. Тому в 2007 р. президент Китаю Ху Цзіньтао, виступаючи на 17-му з'їзді Китайської комуністичної партії, наголосив на тому, що країна повинна посилити свою «м'яку силу» в контексті публічної дипломатії держави. Одночасно були визначені основні напрямки розвитку «м'якої сили»:

- створення системи базових соціалістичних цінностей та посилення привабливості соціалістичної ідеології;
- формування гармонійного типу культури та цивілізованих звичаїв;
- розповсюдження культури китайської нації;
- розвиток новаторських ідей в національно-культурному просторі [5, с. 97].

Це і є розумною стратегією. Але якщо Китай нарощуватиме лише тверду силу, він буде дедалі більше лякати своїх сусідів, а вони в свою чергу почнуть створювати проти нього коаліції. Якщо Китай розвиватиме «м'яку силу» і посилюватиме власну привабливість в очах сусідів, вірогідність того, що проти нього створюватимуть коаліції буде дедалі меншою. Тому яскравим прикладом впровадження стратегії «м'якої сили» на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин є Китай. З-поміж основних механізмів політики «м'якої сили» КНР виділяють:

1) організацію і проведення різноманітних заходів культурного характеру, що мають на меті популяризацію надбань китайської культури та економічних досягнень останніх років;

2) розвиток співпраці між країнами, спрямований на надання допомоги в економічній і соціальній сферах, освіті, а також на медичне забезпечення та гуманітарну підтримку;

3) проведення на світовій арені збалансованої політики, що дає змогу Китаю відігравати важливу роль в посиленні глобальної економічно-політичної стабільності та недопущенні загострення міжнародних відносин [3, с. 219].

На думку автора, керівництво Китаю розуміє що, необхідно розвивати привабливість соціалістичної ідеології, але наскільки вона буде привабливою у порівнянні з демократичними цінностями – це значна проблема для сучасного Китаю. Тому, стратегія «м'якої сили» КНР, насамперед, впроваджується за

допомогою заходів культурного характеру, значна частина з яких проводиться за територіальними межами Китаю. Уряд Китаю офіційно визнало культуру країни, засновану на конфуціанських морально-етичних цінностях, народних традиціях, збагаченої секретами китайської медицини, методики підготовки висококласних спортсменів - важливим складовим елементом «м'якої сили». Культурні акції мають глобальний вплив, а їхнім об'єктом є універсальна аудиторія, зокрема західна, азійська, африканська, латиноамериканська та мусульманська.

Керівництво Китаю намагається створити свою зону впливу і розуміє свій потенціал запровадження «м'якої сили» і в яких географічних регіонах це можливо. Мова йде про відношення з країнами Африки, Південної Америки, Близького Сходу і Південно-Східної Азії. Пекін використовує різні інструменти, щоб посилити свій вплив у країнах, що розвиваються, включаючи економічні стимули та військове співробітництво, проте важливим елементом стає і формування інститутів та застосування різних механізмів реалізації «м'якої сили». Хоча основою взаємовідносин все ж таки залишається економіка, збільшення культурних обмінів, поширення академічних програм, залучення місцевих китайських громад при посередництві кваліфікованих дипломатів. На думку дослідників В. Кіма та Я. Бохана набір інструментів «м'якої сили» Китаю може бути класифікований мінімум на п'ять груп: інвестиції (враховуючи сучасні реалії, автори все ж таки відносять цей аспект до елементів «м'якої сили»), гуманітарна допомога, освітні програми обміну, дипломатія, участь у діяльності міжнародних організацій і робота з діаспорою [1, с. 18]. Необхідно підкреслити що, доктрина поваги державного суверенітету може бути особливо привабливою для авторитарних урядів країн, що розвиваються. Центральною ідеєю китайської дипломатії, спрямованої на сусідні держави, є добросусідство і партнерство, значення яких розкривається через такі поняття, як товариськість, безпека та збагачення. Товариськість передбачає розвиток добросусідських зв'язків Китаю з усіма, без винятків, сусідніми державами. Зміст безпеки полягає в тому, щоб інші країни відчували щодо КНР як сусіда стан безпеки і спокою. Таким чином пріоритетним напрямом використання «м'якої сили» є країни, де головним є не політичні цінності, а економічна, гуманітарна допомога та вплив китайських культурних цінностей (мова йде щодо програм обміну).

Програми обміну займають центральне місце в стратегії в області публічної дипломатії Пекіна. Китай значно розширив свої програми обміну, включаючи академічні, культурно-мовні програми, політичну підготовку для іноземних посадових осіб та іноземних кореспондентів. З метою сприяння

поширенню китайської мови і культури відкрито вже 691 Інститутів і Класів Конфуція в 96 країнах світу і планується збільшити цю цифру до 1500 до 2030 р. До того ж серед найбільш результативних культурних заходів виділяють Олімпійські ігри в Пекіні 2008 р., які не лише продемонстрували економічний прогрес сучасного Китаю, а й вивели цю країну в число світових лідерів, дали можливість створити потужну індустріальну і фінансову бази для розвитку країни.

З метою поширення китайської системи цінностей, збільшення привабливості Пекіна увага урядовців сконцентрована й на створення китайського аналога провідних світових каналів як, наприклад, CNN чи ВСС. Зазначимо, що ще на початку 2009 р. китайські урядовці прийняли рішення інвестувати понад 6 млрд. доларів у розширення агенції «Сінхуа», газети «Женьмінь Жібао», а передовсім – у створення міжнародного телевізійного інформаційного каналу. Хоча центральне державне телебачення CCTV транслюється англійською, іспанською та французькою та є доступним в кабельних пакетах багатьох країн світу, проте навіть самі китайці визнають, що їхня популярність залишається досить низькою. Це пояснюється великим ступенем недовіри до китайських інформаційних агенцій, існуванням цензури, що ставить під сумнів альтернативність і достовірність інформації [4, с. 661].

Таким чином Китай має прогресуючу тенденцію до інтенсифікації «м'якої сили», іншими словами, збільшувати культурний, ідеологічний та політичний вплив у своїх міждержавних відношеннях. Поступово Пекін теж створює інституційну матрицю політики «м'якої» та «розумною сили», яка спрямовується на формування позитивного іміджу КНР в системі міжнародних відносин та пропагування національних соціо-культурних цінностей. Але, разом з тим, виникає усвідомлення того, що хоча Пекін і демонструє досягнення в стратегії «м'якої сили», але її подальша реалізація є несумісною з політичною системою КНР. На думку Д. Ная, Китай може витратити мільйони доларів для просування цінностей та культури в світі, поширення інформаційного простору, проте він не матиме «м'якої сили», якщо продовжуватиме контролювати власне суспільство. Адже цілком очевидно, що «розумна стратегія» вимагає не лише декларації певної системи цінностей, а, насамперед, їх дотримання у внутрішньому устрої держави. Наприклад, багаторічні зусилля Пекіна, спрямовані на популяризацію національної культури, були значною мірою знівельовані, коли китайський уряд не випустив Лю Сяобо отримати Нобелівську премію, що негативно відобразилося на м'якій силі КНР [2]. Вдосконалення також потребує структура, спосіб роботи, цілі та

завдання національних ЗМІ, їх перетворення в інструмент «м'якої сили», в результаті чого «китайська модель» набуде більшої популярності.

Література:

1. Ким В. С. Трансформація стратегії «мягкой сили» КНР в сучасних умовах. *Вестник Челябинского государственного университета : Политические науки. Востоковедение*. 2012. №. 12 (266) С. 17–20.
2. Най Дж. Якщо у сусідів України різне бачення політики, досить важко підібрати шлях, який зацікавить всі. URL: <http://iwp.org.ua/ukr/public/340.html>
3. Турчин Я. Зовнішня політика КНР в умовах глобалізації. *Гуманітарні та соціальні науки : матеріали III Міжнар. конф. молодих вчених HSS-2011, (Львів, 24–26 листоп. 2011 р.)* Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2011. С. 218–221.
4. Турчин Я. Б. Стратегія «м'якої сили» КНР: основні механізми реалізації на початку ХХ ст. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2011. Випуск 54 (11). С. 657–662.
5. Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку ХХІ століття. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. Вип. 150. Т.162. Політологія. С. 96–100.